

УДК: 378.6.011.3-051Дав:02(477.54-25)ХДАК](092)(045)

Василь Шейко,

доктор історичних наук, професор,
ректор Харківської державної академії культури,
академік Національної академії мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України,
e-mail: rector-2@ic.ac.kharkov.ua

Наталія Кушнарєнко,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри інформаційної,
бібліотечної та архівної справи Харківської державної
академії культури, заслужений працівник культури України,
e-mail: nataliyanikush@gmail.com

Статусний патерн харківської бібліотечної освітньо-наукової школи (до ювілею Ірини Олександрівни Давидової)

Ірина Олександрівна Давидова — авторитетний учений, педагог, презентант і носій найкращих традицій та інновацій української, зокрема харківської, бібліотечної освітньо-наукової школи, у серпні 2022 р. святкує 60-річчя.

Майже вся професійна діяльність ювілярки пов'язана з Харківською державною академією культури (ХДАК), де вона працює понад 40 років. І. Давидова успішно подолати основні щаблі кар'єрного зростання: навчалася в ХДАК (тоді — Харківський державний інститут культури — ХДІК) (1980—1985), де здобула кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа; в аспірантурі Московського державного інституту культури (МДІК) (1990—1993), де набула компетенцій педагога-дослідника; у докторантурі Харківської державної академії культури (2003—2006); доктор наук із соціальних комунікацій (2008); професор (2010). Обіймала посади: від 1990 р. — викладача кафедри галузевого бібліографознавства; від 1994 р. — старшого викладача кафедр загального бібліографознавства, інформатики; від 1999 р. —

доцента кафедри соціальних комунікацій; від 2008 р. — завідувачки кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій (згодом — бібліотекознавства та інформаційно-аналітичної діяльності); від 2017 р. — завідувачки кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Перспективна випускниця ХДІК — найстарішого і на той час єдиного в Україні закладу вищої освіти бібліотечного профілю, завершивши навчання за спеціальністю "Бібліотекознавство і бібліографія", від початку фахової діяльності виявляла неабиякий науковий, педагогічний та організаторський хист, самостійний, ініціативний підхід до розв'язання нагальних проблем бібліотечної науки й освіти.

Як молодий, інноваційно налаштований викладач Ірина Олександрівна доклала значних зусиль до підвищення якості галузевої освіти, здійснювала змістову й структурну трансформацію навчальних дисциплін бібліографознавчого циклу, ініціювала та впроваджувала в освітній процес принципово нові курси: "Інформаційний менеджмент і маркетинг", "Соціальні комунікації", "Інформаційне право", "Бібліотечно-інформаційне виробництво" та інші, наповнювала їх новим змістом, зумовленим ринковими відносинами та комп'ютеризацією бібліотечної галузі України, з великим ентузіазмом викладала їх студентській аудиторії. Розроблені І. Давидовою топові програми й навчально-методичні матеріали з означених дисциплін стали своєрідним взірцем, зразком для запозичення іншими профільними ЗВО України, Білорусі, Казахстану, Молдови тощо.

Осердя науково-дослідної діяльності вченої — актуальні проблеми бібліографії, її основні інтеграційні перетворення кінця 1980-х — початку

2000-х рр. Бібліографічний аспект певною мірою наявний і в її подальших наукових розвідках.

Творчому визнанню ювілярки сприяв успішний захист кандидатської та докторської дисертацій. Після закінчення аспірантури МДК під керівництвом відомого бібліографознавця, доктора педагогічних наук, професора Н. Слядневої І. Давидова в жовтні 1993 р. вдало захистила кандидатську дисертацію на тему: "Співвідношення бібліографічного й фактографічного компонентів в інформаційному забезпеченні фахівців: на прикладі художньої літератури та літературознавства".

Відповідальна, працююча, сповнена творчих ідей, Ірина Олександрівна невпинно нарощувала науковий потенціал, активно оприлюднювала дослідницькі здобутки в середовищі вітчизняних і зарубіжних учених. Важливим етапом її наукового поступу стало навчання в докторантурі ХДАК під керівництвом відомого українського бібліотекознавця, доктора історичних наук, професора В. Ільганаєвої та блискучий захист у червні 2008 р. докторської дисертації на тему: "Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві". У дослідженні вперше репрезентовано нові для бібліотечної галузі теоретико-методологічні підходи до інноваційних змін у бібліотечній науці та практиці, виявлено основні закономірності й тенденції розвитку бібліотек в інформаційному просторі. Захист дисертації — знакова подія не лише в особистому житті ювілярки, а й в історії вітчизняної галузевої науки: Ірина Олександрівна стала першим в Україні доктором наук із соціальних комунікацій та увійшла до когорти провідних учених цієї сфери.

Як перспективний науковець І. Давидова — одна з активних прибічниць уведення в Україні принципово нової наукової галузі 27 "Соціальні комунікації", ініційованої ХДАК, палко підтриманої широким академічним загалом і затвердженої 2006 р. Кабінетом Міністрів України. Учена брала участь у розробленні формул, паспортів, програм вступних і кандидатських іспитів із більшості спеціальностей цієї наукової галузі.

Урізноманітнюється проблемно-тематичний ареал наукових розвідок ювілярки, квінтесенцію якого становлять теоретико-методологічні засади соціальних комунікацій, проблеми парадигмальних змін у бібліотечно-інформаційній сфері, визначення місця та ролі бібліотеки як провідної соціокомунікаційної інституції інформаційного суспільства та суспільства знань, цифровізація бібліотечної галузі, якісні зміни у вищій бібліотечно-інформаційній освіті України тощо. Підвищується публікаційна активність дослід-

ниці. Нині її науковий доробок становлять понад 170 ґрунтовних наукових і навчально-методичних праць, серед яких: 4 монографії (одноосібні й у співавторстві), 4 навчальні посібники, понад 100 наукових статей, у тому числі опублікованих у фахових виданнях України та виданнях, які індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus і Web of Science. Індекс Хірша І. Давидової дорівнює 10, що перевищує середній показник цитувань у вітчизняній галузевій науці. Учена наполегливо й невпинно оприлюднює результати своїх досліджень на численних престижних наукових форумах, залучаючи до участі в них талановиту молодь і колеґ.

З великою професійною відповідальністю Ірина Олександрівна підходить до редагування й рецензування наукових розвідок як молодих, так і досвідчених дослідників, бере участь у роботі редакційних колеґій фахових журналів і збірників наукових праць України. Вона — головний редактор науково-практичного журналу "Вісник Книжкової палати", заступник головного редактора збірника наукових праць "Вісник Харківської державної академії культури", член редколеґії "Українського журналу з бібліотекознавства та інформаційних наук", член Міжнародної редакційної ради в Українському державному університеті науки і технологій (Scopus).

Талант ученого й педагога Ірина Олександрівна з великою віддачею реалізує в учнях, формуючи власну, вже міжнародну, наукову школу із соціальних комунікацій і документно-інформаційних систем. Наставниця виховала, підготувала й вивела на високий фаховий рівень обдарованих учнів-послідовників, серед яких: доктор наук (О. Мар'їна) і кандидати наук із соціальних комунікацій (К. Бережна, О. Кучерова, О. Мар'їна, Н. Мухамед'яров, Н. Ніколаєнко, Т. Сафонова, О. Сенченко, М. Соловійова, О. Швидка). Під керівництвом І. Давидової науковий ступінь доктора філософії 2021 р. здобув громадянин Китайської народної республіки Чжан Хао. Як науковець-лідер Ірина Олександрівна успішно здійснює керівництво аспірантськими та магістерськими дослідженнями, забезпечує прирощення нового наукового знання, сприяє якісному розвитку галузевої науки.

Слід також наголосити на організаторській обдарованості І. Давидової, завдяки чому 2008 р. її обрано на посаду завідувачки кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій, що, зазнавши кілька реорганізаційних змін, нині функціонує під назвою "кафедра інформаційної, бібліотечної та архівної справи" у структурі факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності. Зусилля ученої спрямо-

вано на постійний інноваційний поступ очолюваного підрозділу. Сьогодні це єдина профільна кафедра в Україні та ХДАК, що має 100% науковий ценз. Тут працюють 6 докторів наук (І. Давидова, Н. Кушнарєнко, А. Соляник, І. Лосієвський, О. Кобелєв, О. Мар'їна) та 4 кандидати наук (В. Сєдих, Н. Коржик, Т. Сафонова, І. Коханова). Підрозділ стабільно посідає одне з перших місць у щорічному внутрішньому рейтингу найкращих підрозділів Академії, здатний розв'язувати найскладніші наукові й освітньо-виховні завдання, запроваджувати інноваційні освітньо-професійні програми ("Управління цифровою інформацією", "Бібліотекознавство та інформаційно-аналітична діяльність", "Бібліотечно-інформаційний менеджмент"), репрезентувати у студентському середовищі базові курси, починаючи з історії бібліотечної справи й до інтелектуальних цифрових систем опрацювання та надання у вільне користування читачам документної інформації. Провідні викладачі кафедри, докторанти й аспіранти взяли на себе основну відповідальність за якість розроблення та широке впровадження результатів комплексної НДР ХДАК "Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку" (науковий керівник — А. Соляник), а також кафедральної НДР "Трансформація бібліотечної діяльності як складова формування нової комунікативної реальності" (науковий керівник — І. Давидова).

Креативний організатор-науковець, Ірина Олександрівна невтомно прагне підвищення якості підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії й докторів наук, удосконалення системи атестації фахівців і науково-педагогічних кадрів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. У науковій біографії ювілярки є такі відповідальні посади: вчений секретар спеціалізованої вченої ради ХДАК Д 64.807.02 із правом прийняття до розгляду та захисту докторських (кандидатських) дисертацій із наукових спеціальностей: 27.00.01 "Теорія та історія соціальних комунікацій"; 27.00.03 "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство" (2008—2017); заступник голови спецради ХДАК Д 64.807.02 із захисту докторських (кандидатських) дисертацій зі спеціальностей: 27.00.02 "Документознавство, архівознавство"; 27.00.03 "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство" (2017—2021). Розуміючи важливість дисертаційної ради не лише для ХДАК, а й для України загалом, Ірина Олександрівна опікується її розбудовою: залучає до числа членів та опонентів найкращих профільних докторів наук; регулярно на високому фаховому рівні організовує захисти докторських і кандидатських дисертацій; проводить копітку роботу зі

складною документацією; здійснює інформатизацію та цифровізацію діяльності спецради. Як результат — за багаторічне функціонування системи підготовки й атестації науково-педагогічних кадрів у ХДАК жодних зауважень від Державної атестаційної комісії чи Міністерства освіти і науки України не надходило.

З уведенням 2016 р. в Україні "Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)" суттєво підвищуються вимоги до атестації здобувачів ступеня доктора філософії у формі публічного захисту дисертації як постійними, так і тимчасовими спеціалізованими вченими радами. Значно зросли вимоги й до рівня наукової кваліфікації членів спецради та опонентів: кожен із них повинен мати не лише ступінь доктора наук зі спеціальності, а й бути автором не менше трьох статей, опублікованих упродовж останніх п'яти років у профільних наукових журналах, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus або Web of Science Core Collection. Відповідність цим вимогам дає змогу Ірині Олександрівні очолювати тимчасові спеціалізовані вчені ради й долучатися до підготовки нової когорти науковців — докторів філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Як і минулими роками, ювілярка самовіддано працює на викладацькій ниві, бере дієву участь у реформуванні й підвищенні якості вищої освіти. Як відомо, від 2015 р. в Україні введено нову номенклатуру наукових галузей і спеціальностей, здійснено перехід від кваліфікаційної до компетентнісної парадигми навчання. Нині на всіх освітніх рівнях готують кадри з інтегрованої спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" (галузь знань — 02 "Культура і мистецтво"). Маючи багаторічний плідний досвід підготовки бібліотечних фахівців вищого гатунку, Ірина Олександрівна у вересні 2016 р. створила й очолила проектну групу з провідних викладачів кафедри з метою розроблення освітньо-професійних програм для першого (бакалаврського), другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів підготовки здобувачів вищої освіти. Як гарант підготовки докторів філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи вчена особисто організувала успішне проходження акредитації цієї освітньо-наукової програми в Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти. Готуючись до акредитації, очолювана І. Давидовою кафедра розробила інноваційні та оригінальні програми, силабуси й інші навчально-методичні матеріали з кожної фахової освітньої компоненти чинних навчальних програм.

Ірина Олександрівна — обдарований педагог, упроваджує в освітній процес ХДАК навчальні курси інноваційного характеру, на високому науково-методичному рівні викладає такі дисципліни: "Соціальні комунікації", "Теорія та історія соціальних комунікацій", "Інформаційний менеджмент", "Інформаційний маркетинг", "Менеджмент знань", "Основи інформаціології" та інші. Учена широко застосовує проблемні, інтерактивні й інноваційні засоби, методики, прийоми, техніки й форми навчання: диспути, тренінги, презентації, ділові, рольові, моделювальні ігри, кейс-технології, майстер-класи, круглі столи, модерацию, мозковий штурм, тестування, дистанційне та мережеве навчання, що мотивує студентів до саморозвитку, підвищує якість науково-творчого й освітньо-виховного процесу. Завдяки таланту, високому професіоналізму, відданості улюбленій справі І. Дави-

дова давно та цілком заслужено здобула високий авторитет не лише в Україні, а й за її межами.

У складні воєнні часи соціальна активність Ірини Олександрівни лише посилилася. Війна змінила її життя, але не змінила бажання розвиватися, опанувати нові напрями діяльності й допомагати людям пережити непрості часи. Робота в межах проєкту "Спільно. Точки зустрічі" за підтримки ГО "Ми" сумісно з фондом "Професійний розвиток Харкова" та за сприяння UNICEF Україне при ООН дає змогу не лише розширяти коло професійних комунікацій, а й насамперед долати психологічні травми війни, повертати дітям радість життя, відчуття безпеки та безтурботності.

Студенти, аспіранти, колеги й друзі бажають Ірині Олександрівні міцного здоров'я, творчої та педагогічної наснаги, подальших успіхів в усіх інноваційних починаннях!

Основні праці І. Давидової

1. Davydova I. O. Efficiency of managing the resource potential of university library / Davydova I. O. // University library at a new stage of social communications development. conference proceedings. — 2019. — [S. 1.], n. 4, — P. 11—16. — ISSN 2707-0476. — Mode of access: <http://unilibnsd.diit.edu.ua/article/view/186966>. Accessed: 08 Jan. 2022. — Title from the screen.
2. Peng Ya. University Library Projects for the Formation of China's Digital Library and Information Space / Yan Peng, Iryna Davydova, Nataliia Kusanets and Natalia Veretennikova // Computer Science and Information Technologies 22—25 September. Lviv. — 2021 — S. 399—402 (Scopus). DOI: 10.1109/CSIT52700.2021.9648715.
3. Davydova I. Webometric Analysis of National Libraries Websites / Iryna Davydova, Olena Marina, Serhii Marin, Andriy Peleshchyn // 2nd International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2020), Lviv, Ukraine, May 21, 2020. — 2020. — P. 165—176. — Mode of access: <http://ceur-ws.org/Vol-2616/paper14.pdf>. — Title from the screen.
4. Давидова І. А. Компетентностная модель модернизации высшего библиотечного образования: опыт Украины / И. А. Давыдова, Н. Н. Кушнаренко, А. А. Соляник, А. Ю. Марыина // Научные и технические библиотеки. — 2021. — 1 (1). — С. 133—146. — Режим доступа: <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2021-1-133-146>. — Загл. с экрана.
5. Davydova I. Social Networks in Developing the Internet Strategy for Libraries in Ukraine / Iryna Davydova, Olena Marina, Alla Slianyk, Yuriy Syerov // International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2019), Lviv, Ukraine, May 16—17. — 2019. — P. 122—133. — Mode of access: <http://ceur-ws.org/Vol-2392/paper10.pdf>. — Title from the screen.
6. Давидова І. Комунікативна складова концепції управління знаннями / Ірина Давидова // Вісник Книжкової палати. — 2018. — № 1. — С. 11—14.
7. Давидова І. О. Роль знання в процесі організації бібліотечної діяльності / І. О. Давидова // Вісник Харківської державної академії культури : збірник наукових праць. — 2018. — Вип. 53. — С. 39—48.
8. Давидова І. О. Інформаційний менеджмент : навч. посіб. / І. О. Давидова. — Харків : Друкарня Мадрид, 2015. — 328 с.
9. Давидова І. О. Ринок інформаційних продуктів та послуг : навч. посіб. / І. О. Давидова. — Харків, 2012. — 199 с.
10. Давидова І. Розвиток цифрових компетентностей студентів бібліотечних спеціальностей / Ірина Давидова, Олена Мар'їна // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. — 2020. — № 6. — С. 97—104. — Режим доступу: <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/218614>. — Назва з екрана.

Надійшла до редакції 10 червня 2022 року

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21783-11683ПР від 31.12.2015.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 71 пр. Зам. 34.

Журнал надруковано на обладнанні Книжкової палати України

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1954 від 24.09.2004.

До уваги читачів: електронний варіант журналу "Вісник Книжкової палати" ISSN 2076-9555 (онлайн-версія) розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі "Наукова періодика України":

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html